

Positieve benadering gezondheid werpt vruchten af

Het op een positieve manier stimuleren van gezondheid biedt allerlei aangrijpingspunten voor een succesvolle stedelijke ontwikkeling. Het is voor iedere gemeente een bruikbaar denk- en handelingsmodel voor een samenhangende verbetering van de leefomgeving in wijken.

Figuur 1. De zes domeinen van positieve gezondheid

Machteld Huber introduceerde vanuit het Louis Bolk Instituut het begrip 'Positieve gezondheid' als 'the ability to adapt and self-manage'¹. Het streven om de veerkracht

van burgers te ondersteunen en de regie over hun gezondheid te versterken staat daarin centraal. Het begrip sluit aan bij de huidige transitie van ziekenzorg naar

gezond gedrag en een zorgstelsel waarin verdiend wordt aan gezondheid in plaats van aan ziekte. 'Positieve gezondheid' is inmiddels breed omarmd, zowel binnen

de zorg- en welzijnssector, de overheid als bedrijven.

Zes domeinen

Aan de basis van positieve gezondheid staan zes domeinen: zelfregie van dagelijks functioneren, lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, sociaal-maatschappelijk participeren en kwaliteit van leven (zie figuur). De verbreding van het begrip gezondheid van 'niet ziek zijn' naar de zes genoemde domeinen, vormt in feite al een eerste aanzet voor een verbinding met de leefomgeving.

Inmiddels is in Zuid-Oost Brabant het domeinen-model gebruikt om samen met de doelgroep 'wijkbewoners' een analyse te maken van hun woonomgeving. Daaruit bleek dat het model handvatten biedt voor het formuleren van door de doelgroep zelf gewenste interventies om de eigen gezondheid te verbeteren.

Regie over leefomgeving

Hoewel de problematiek van onze leefomgeving voor velen buiten de directe aandacht ligt, is er sprake van een ernstige en urgente situatie. Voor de doelstelling om de mondiale temperatuurstijging te beperken tot 1,5–2 graden zijn de eind 2015 in Parijs ingebrachte voornemens nog lang niet voldoende. Ook holt de biodiversiteit in landbouwgebieden achteruit, is de ecologische waterkwaliteit bijna overal in Nederland matig tot slecht, en bekort de uitstoot van fijnstof het leven van Nederlanders met gemiddeld tien maanden.

De trage reactie van onze samenleving op deze crises maakt het onvermijdelijk dat een inzet vanuit alle geledingen nodig is: vanuit overheden, bedrijfsleven, NGO's en

burgers. Daarbij zijn drie punten van belang, namelijk bewustwording, vaststellen wat we van waarde vinden om voor de toekomst te behouden, en consequent handelen²: regie over de leefomgeving.

Verbindingen in de praktijk

In diverse projecten heeft het Louis Bolk Instituut in de afgelopen tijd de mogelijkheden voor verbinding van de leefomgeving met de gezondheid van bewoners geïnventariseerd. In het project Bruistuin (2011-2013) zijn bewoners van de Arnhemse wijk Malburgen actief aan de slag gegaan met groen en gezond in hun buurt. Een multifunctionele tuin, waarin bewoners zelf groente, kruiden en fruit verbouwen, versterkt de relatie tussen bewoners. De aanleg van een buurttuin leidt tot gezonder bewegen, gezondere voeding, meer sociale contacten en zorgt voor nieuwe initiatieven in de wijk.

'Aanleg buurttuin leidt tot gezonder bewegen en meer sociale contacten'

In Oss werkt een initiatiefgroep aan een Blue Zone, een gebied waar mensen tot op hoge leeftijd relatief vitaal, gezond en gelukkig zijn. Het terugdringen van concentraties van medicijnresten in oppervlaktewater is daarbij één van de speerpunten. Centraal staat een transitie van medicatie naar preventie door middel van meer beweging en contact met de natuur. Dit is een geschikte aanpak om zowel bottom up als vanuit het bestuurlijk niveau te werken aan gezondheidsbevordering in combinatie met het verbeteren van de leefomgeving.

In Amsterdam Zuid-Oost wordt de gezondheid van wijkbewoners met een lage sociaal-economische status verhoogd door interventies in de leefomgeving. Hierbij worden de interventies gebaseerd op de resultaten van speciaal ontwikkelde

omgevingscans. Een in dit kader ontwikkeld model voor positieve gezondheid en leefomgeving biedt inzicht in zowel de samenhang tussen de interventies als in rollen van de diverse actoren.

Slim en gezond

Een workshop bracht aan het licht dat er binnen de gemeente Eindhoven wordt gewerkt vanuit de drie domeinen fysieke leefomgeving, sociale zaken en economische zaken, maar dat veel activiteiten domeinoverstijgend zijn. Daarmee is een basis gelegd voor een verdergaande integrale aanpak, waarbij synergie en efficiëntieverhoging vanzelfsprekend zijn.

Voor Eindhoven biedt een aanpak gebaseerd op positieve gezondheid en leefomgeving een uitdagend perspectief om zich volgens plan te ontwikkelen tot de slimste en gezondste gemeente van het land. Daarbij zal de eerste mijlpaal een pilot in de wijk Woensel zijn. Deze eerste stap zal vergelijkbaar zijn met die in Amsterdam-Zuidoost: het inventariseren van gewenste interventies om de gezondheid te bevorderen door aanpassingen in de leefomgeving. Deze stap wordt samen met de bewoners uitgevoerd. Vervolgens wordt daar een keuze uit gemaakt. Het verbindende karakter van een integrale aanpak heeft daarbij evidente voordelen op het gebied van volksgezondheid, duurzame leefomgeving, vitale binnenstedelijke economie, maatschappelijke verbinding en participatieve governance.

Sjef Staps, Herman van Wietmarschen en Jacqueline van der Lubbe

1 Huber, M. Towards a new, dynamic concept of Health. Its operationalisation and use in public health and healthcare, and in evaluating health effects of food. 2014. Proefschrift Universiteit Maastricht.
2 Staps, S. Over de crisis niets dan goeds. Klimaat en biodiversiteit: inspirerende gesprekken over urgentie en hoop. 2013. Uitg. Christofoor.